

103-7
462018

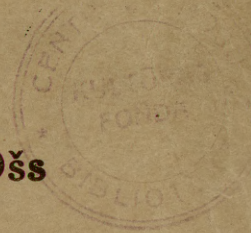
Latvju tautas dejas

1. burtnīca

Savākuši
Johanna Rinks un Jānis Ošs

Mūziku kārtojis
Eduards Grīnvalds

1927

Latvju tautas dejas

1. burtnica

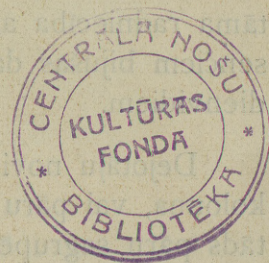
58

Savākuši

Johanna Rinks un Jānis Ošs

Mūziku kārtojis

Eduards Grīnvalds

Mūsu tautas dejas, tāpat kā tautas dziesmas un citas gara mantas, ir senču atstāts vērtīgs mantojums, kas kā zelta pavediens saista tālo pagātni ar mūsdienām. Tautas dejas, kopīgi ar tautiskajiem tērpiem, dzintara un sudraba rotas lietām, zelteņu izrakstītām segām un citām mākslinieciski darinātām veltēm pauž senlatviešu mākslas izpratni, rāda mūsu senču daiļuma izjūtu, fantazijas lidojumu, tautas raksturu. Par nožēlošanu tautas deju krāšana, salīdzinot ar citu tautas gara mantu un mākslas nozarēs veikto darbu, ir stipri aizkavējusies. Tāpēc daudz kas piemirsts, gājis pilnīgi zudumā. Gan daudzas vērtības savākuši Rīgas latviešu biedrības dažādās komisijas, ievērojamais latvju tautas mūzikas materiālu vācējs un kārtotājs Jurjanu Andrejs, kā arī citi tautas atstāto vērtību krājēji, tomēr šajos krājumos ļoti maz kas teikts par tautas deju izpildīšanu. Galvenā vērība piegriezta melodijām, kā mēr horeografiskā daļa palikusi itkā novārtā.

Bet arī tagad nav par vēlu darīt to, kas aizkavēts. Šāds nolūks ir bijis arī šē sniedzamā tautas deju krājumiņa sakopotājiem. «Latvju tautas deju» 1. burtnīcā aprakstītas pazīstamākās mūsu tautas dejas, un to savācēji cer tuvākā nākotnē sniegt ievadītā darba turpinājumu. Vairums no 1. burtnīcā ievietotām dejām ir raksturīgi latviskas, kā: sudmalīņas, jandaliņš, ačkups, zvejnieciņš, trīspāru deja, jandāls un krustdeja. Pārējās gan aizņemtas no kaimiņtautām, bet pārlatviskotas tādā mērā, ka pilnīgi iederas starp pirmajām.

Horeografiskā ziņā latvju tautas dejas stipri īpatnējas un krasi atšķiras no mūsu kaimiņu tautas dejām, sevišķi no slavu dejām. Drīzāk tajās saskatāma radniecība ar skandinaviem, kas norāda uz to, ka ar rietumiem mūsu senčiem bijušas daudz tuvākas kultūras attiecības, nekā ar austrumiem un dienvidiem.

Dejotāju novietojums mūsu tautas dejās pa lielākai daļai ir vai nu pāru kolonna, vai pāru grupas. Dominē četrpāru un astoņpāru grupas; retāk citāds pāru sargrupējums (saimnieku dejā — trīs pāri). Deju soļi dažādi: polkas solis, palēciena solis, pievilciena solis; parastā soļošana; arī «teciņus» solis (viegls skrējiens); retāk galopa solis; bet nevienā mūsu tautas dejā nav valša. Iemīļotākās dejas figūras ir: dārziņš, vija, caurdejošana, apgriezti elkoņos, polka.

Salīdzinot tautas deju veidojumu un vijīgās melodijas ar mūsdienu nēģeriskajām dejām, priekšroka jādod mūsu senču atstātam mantojumam. Tas ir mums tuvāks un daudzkārt vērtīgāks par amerikanizētiem nēģeru deju motīviem. Tāpēc vislielākā atzinība skolām, organizācijām un atsevišķām personām, kas mēģina vērst mūsu jaunatnes skatus uz novārtā pamestajām tautas dejām. Gribas cerēt, ka šis nelielais krājumiņš šādā nozīmē vienam otram darbiniekam būs noderīgs.

Mūzika še sakopotām dejām veidota galvenā kārtā pēc «Latvju tautas mūzikas materiālu» melodijām un uzrakstīta tā, lai būtu pa spēkam arī mazāk veikliem spēlētājiem.

I. burtnīcas saturs :

- ✓ 1. Trīspāru deja. ✓
- ✓ 2. Zvejniecīņš.
3. Gailītis. X
- ✓ 4. Jandāls.
- ✓ 5. Jandaliņš.
- ✓ 6. Krustdeja.
- ✓ 7. Ačkups.
- ✓ 8. Sudmaliņas.
9. Tautas kadriļa.
10. Ekusēze.

Trīspāru deja.

I.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

7. 8. 9. 10. 11. 12.

II.

Trīspāru deja.*)

Novietojums. Dejojāji novietojas grupās — pa 3 pāri katrā, kā zīmēj. № 1. parādīts. Pārinieki sadevušies iekšējās rokās, ārējās iespraustas sānos.

Zīmēj. № 1.

Izpildījums. I. Deju ievada vidējais (otrais) pāris, tuvodamies pirmajam pārim un izpildidams uz 1. takti 4 marša soļus; 2. taktī vidējais pāris uz «viens» un «divi» izpilda 2 soļus uz vietas, pēc kam uz «trīs» un «četri» šī pāra pārinieki palaiž vaļā sadotās rokas, apgriežas apkārt un no jauna sadodas rokās.

*) Trīspāru deja senāk dejota Vidzemes vidienā. Siguldas apkārtnē tai dots «saimnieku dejas» nosaukums.

3. — 4. takt. vidējais pāris tādā pat veidā [tuvojas 3. pārim, izpilda 2 soļus uz vietas un apgriežas apkārt.

Mūzikai atkārtoties, vidējam pārim iznāk vēl reiz tuvoties 1. un pēc tam 3. pārim, tā kā I. daļas noslēgumā vidējais pāris ir atkal izejas stāvoklī.

II. Mūzikas otro daļu uzsākot, sāk dejojot visi 3 pāri. Notiek tā saucamā «žīgāšana», kas izpildāma nevis marša vai polkas soļiem, bet tecīņus un šādā kārtībā: 2. pāris (vidējais), pacēlis sadotās rokas plecu augstumā, dodas tecīņus pretī 1. pārim, kas tāpat tecīņus virzās uz vidu — pretī 2. pārim; sastopoties, 1. pāris izlien apakš 2. pāra rokām un nokļūst malējā pāra lomā, pēc kam nekavējoši apgriežas apkārt; tagad vidū ir 1. pāris, kas dodas pretī 3. pārim; pēdējais izlien apakš vidējā pāra rokām; nu vidū ir nokļuvis 3. pāris, kurš dodas pretī 2. pārim, kas izlien apakš trešā pāra rokām.

Zīmēj. № 2.

«Žīgāšana» (zīmēj. № 2) turpinās tik ilgi, kamēr mūzikants spēlē mūzikas II. daļu, kuŗu var atkārtot, cik patik. Mūzikantam tiesība spēlēšanu apraut, kad viņš to vēlas, atstājot vidū to pāri, kuŗu viņš grib krietni izķircināt.

Tagad sākas atkal mūzikas I. daļa līdz ar tās izpildījumu. Seko atkal «žīgāšana». Atjautīgs mūzikants vienmēr pratis apraut II. daļu tādā mirklī, kad vidū ir ķircināmais pāris.

Zvejniecīņš.

Zvejniecīņš.*)

Novietojums. Pāru kolonna (zīmēj. № 3.) Pāru skaits nav aprobežots.

Izpildījums.

I. tūre.

I. Sadevušies rokās krustvērienā (zīmējums № 4.), pārinieki soļo parastajiem soļiem dejas ceļa virzienā (1.—4. takt. × 2).

II. Seko virzīšanās uz priekšu polkas soļiem (5.—8. takt. × 2).

Zīm. № 3.

Zīmēj. № 4.

*) «Zvejniecīņš» ir plaši izplatīta rotaļveidīga dejas. Vidzemē tā pazīstama gan kā rotaļa (tādā gadījumā izpildījums parasti līdzinās 1. tūres aprakstam), gan kā dejas (še sniegtais apraksts).

Rotaļas vārdi šādi :

Zvejnieks mani aicināja :
«Nāc, meitiņa, laiviņā!»
— Es neiešu, zvejniecīni,
Tavā oša laiviņā!

Tev' vējiņš tālu pūta,
Saulē vaigus balināja,
Saulē vaigus balināja,
Vējiņš matus plivināja.»

— «Vai tu nāksi, vai nenāksi,
Es jau tevi ņemšu.
Nu ir rokā, nu ir rokā
Mana paša sētiņā!»

2. tūre.

I. Izpildījums tāds pat, kā 1. tūrē.

II. 5.—8. takt. — Pārinieki sadodas labajos elkoņos, pie kam kungs kreiso roku paceļ uz augšu, turot to puslokveidīgi virs galvas, kā zīmējumā № 5. parādīts, un polkas soļiem dejo viens apkārt otram; mūzikai atkārtojoties, pārinieki sadodas kreisajos elkoņos, (kungs tagad paceļ labo roku puslokveidīgi virs galvas) un tāpat dejo polkas soļiem viens apkārt otram.

3. tūre.

I. Izpildījums tāds pat, kā 1. tūrē.

II. Visi pāri dejo parasto polku — dejas ceļa virzienā.

Zīmēj. № 5.

Gailītis.

I.

II.

Gailītis.*)

Novietojums. Pāru kolonna. Pāru skait^s nav aprobežots.

Izpildījums. 1. tūre.

I. Pārinieki nostājas un apņem viens otru, kā zīmējumā № 6. parādīts.

1.—2. takt. — 4 pievilciena soļi¹⁾ dejas ceļa virzienā. 3.—4. takt. — 4 pievilciena soļi pretvirzienā.

II. Uz 5. takti — 2 pievilciena soļi dejas ceļa virzienā. Uz 6. takti — 2 pievilciena soļi pretvirz.

7.—8. takt. — Paliekot apņēmušies kā līdz šim, pārinieki, dejodami palēciena soli, izpilda vienu pilnu apgriezīenu. Mūzikas II. daļai atkārtojoties, atkārtojas arī izpildījums.

2. tūre.

I. Pārinieki nostājas viens otram līdzās; iekšējās rokas sadotas, ārējās iespraustas sānos.

1.—2. takt. — Sākot ar ārējo kāju, 4 palēciena soļi²⁾ dejas ceļa virzienā. 3.—4. takt. — Seko pagrieziena apkārt (kā kungs, tā dāma pagriezīenu izpilda uz iekšējo pusi, t. i. : kungs uz labo, dāma uz kreiso) un tūlīt 4 palēc. soļi pretvirzienā, sākot ar iekšējo kāju, pie kam līdz arpagriezīenu sadotās rokas jāatlaiž un jāsprauž sānos, bet jāsadodas pretējās rokās (kungs — kreiso, dāma — labo).

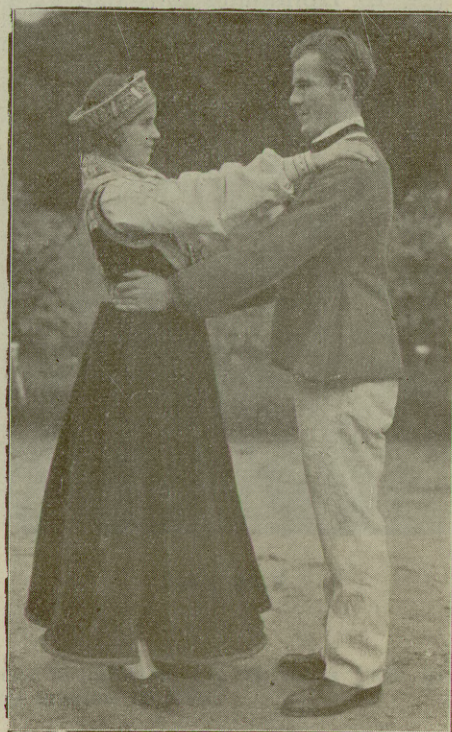
II. Uz 5. takti pārinieki pagriežas viens pret otru, atlaiž sadotās rokas un sprauž tās sānos, izpildot divus pievilciena soļus pa labi (virzišanās tagad iznāk pretējos virzienos). Uz 6. takti — divi pievilciena soļi pa kreisi. Nākošajās divās taktīs (7.—8. takt.) pārinieki apņemas kā pie parastās polkas un, dejodami palēciena soli, izpilda 1 pilnu apgriezīenu.

*) «Gailītis» ir pārlatviskota deja. Vāci to pazīst zem nosaukuma «Hackenspitze»; igauņi un somi tai devuši savus nosaukumus; latvji to latviskojuši, dodami dejai arī vārdus un tādā kārtā pārvērsdami to par rotaju.

«Gailiņa» vārdi šādi: Gailīts teica uz visticīnu: — Īsas kājas, dziļi sniegi,
«Kur mēs šonakt gulēsim? Tālu salmu gubenīts.»

1) Pievilciena solis var tikt izpildīts gan uz priekšu, gan pa labi, gan pa kreisi. Tas izpildāms, piemēram, šādi: solis ar kreiso kāju un pievilkt labo (tomēr pievelkamā kāja nedrīkst švikāt gridu); seko atkal solis ar kreiso kāju un labās kājas pievilšana u. t. t.

2) Palēciena soli var sākt kā ar kreiso, tā ar labo kāju. Tas izpild. šādi: solis ar kreiso kāju un tūlīt viegls palēciens uz kreisās kājas pirkstgaliem; izpildot šo palēcīnu, labā kāja nedaudz paceļama uz priekšu, ļaujot tai viegli saliekties ceļi un stiepjot pirkstgalus uz leju; seko solis ar labo kāju un palēciens uz labās kājas pirkstg.

Zīmēj. № 6.

Jandāls.

I.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

II.

9. 10. 11. 12.

III.

13. 14. 15. 16.

Jandāls*)

Novietojums. Četrpāru grupas, kā zīmējumā № 8. parādīts.

Izpildījums. I. tūre. I. 1.—8. takt. — Pirmā pāra dāma, dejodama polkas soli, apgriez savu kungu labajā elkonī; tad dodas pie 2. pāra kunga un apgriez viņu kreisajā elkonī, pēc kam atgriežas pie sava kunga. Mūzikai atkārtojoties, pirmā pāra dāma iepriekš aprakstīto dejas figūru izpilda ar savu un 3. pāra kungiem, visbeidzot ar savu un 4. pāra kungiem.

II. 9.—10. takt — Visi četri pāri vienlaicīgi izpilda 4 galopa soļus uz vidu, reizē ar to pakāpeniski paceļot sadotās rokas slīpi uz augšu; uz 11.—12. takt. seko 4 galopa soli atpakaļ. Mūzikai atkārtojoties, arī dejas figūra atkārtojama.

III. Tūri noslēdzot, visi 4 pāri dejo parasto polku, kas ilgst 8 taktis (13.—16. takt. × 2). Šajā laikā pāriem jāapdejo viens riņķis, pēc kam jābūt savās vietās.

2. tūre. I. Izpildījums tāds pat kā 1. tūrē, tikai tagad solistes lomā uzstājas 2. pāra dāma, apgriezdama vispirms savu un 3. pāra kungus, tad — savu un 4. pāra un visbeidzot — savu un 1. pāra kungus. II. un III. daļas — kā 1. tūrē.

3. tūre. I. Solistes lomā uzstājas 3. pāra dāma. II. un III. daļas — kā 1. tūrē.

4. tūre. I. Solistes lomā uzstājas 4. pāra dāma. II. un III. daļas — kā 1. tūrē

*) Jandāls ir tipiska latvju deja; tagad maz dejota.

Jandaliņš.

I. II.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

First system of musical notation for measures 1-7. It consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4. Measure 1 is a repeat sign. Measures 2-4 are the first ending, and measures 5-7 are the second ending. The bass line provides a steady accompaniment.

III. IV.

8. 9. 10. 11. 12. 13.

Second system of musical notation for measures 8-13. It continues the piece with similar notation and structure to the first system.

V.

14. 15. 16. 17. 18.

Third system of musical notation for measures 14-18. Measure 17 is a repeat sign, and measure 18 is a final cadence.

VI.

19. 20. 21. 22. 23. 24.

Fourth system of musical notation for measures 19-24. Measure 20 is a repeat sign, and measure 24 is a final cadence.

Jandaliņš.*)

Novietojums. Pāru kolonna. Pāru skaits nav aprobežots.

Izpildījums.

1. tūre.

1. Pārinieki pagriežas viens pret otru un sadodas rokās; kungs sniedz dāmai labo, dāma kungam kreiso roku; brīvās rokas iespraustas sānos.

Uz 1. takti pārinieki sadotās rokas vēzienvēidīgi paceļ un izstiep uz priekšu, tajā pašā laikā izdarot kāju pārcelšanu: kungs pārceļ labo pār kreiso tā, lai labās kājas pirkstgali uz «divi» viegli skārtu grīdu (svars paliek uz kreisās kājas); dāma tādu pat darbību izpilda, pārceldama kreiso kāju pār labo (zīmēj. Nē 7.).

2. takti izpildījums šāds: uz «viens» — pārinieki pārceltās kājas (kungs labo, dāma kreiso) noliek savās vietās, bet uz «divi» pārceļ pretējās kājas (kungs kreiso, dāma labo), ļaujot tajā pašā laikā sadotajām rokām vēzienvēidīgi krist uz leju un pacelties līdz stāvoklim «atpakaļ».

Mūzikai spēlējot 3. takti, pārinieki atlaiž sadotās rokas un nolaiž uz leju arī iespraustās rokas, pēc kam izpilda pagriezienu «apkārt», kas veicams 3. — 4. takt.; pagriezienu izdara kungs uz kreiso, dāma — uz labo pusi un nevis griežoties uz papēža, bet ar 3 soļiem mūzikas takti.

Mūzikai atkārtojoties, atkārtojas arī iepriekš aprakstītais izpildījums.

Zīmēj. Nē 7.

II. Uzsākot dejas otro daļu, pārinieki pagriežas dejas ceļa virzienā, sadodas rokās krustvērienā un dodas uz priekšu polkas soļiem; polkas solis turpinās 8 taktis (5.—8. takt. $\times 2$).

2. tūre.

III. Izpildījums tāds pat, kā 1. tūrē (9.—12. takt. $\times 2$).

IV. 13.—16. takt. — Pārinieki sadodas labajos elkoņos, kreisās rokas iesprauž sānos un polkas soļiem dejo viens apkārt otram; mūzikai atkārtojoties, pārinieki sadodas kreisajos elkoņos, labās rokas iesprauž sānos un tāpat polkas soļiem dejo viens apkārt otram.

3. tūre.

V. Izpildījums tāds pat, kā 1. tūrē (17.—20. takt. $\times 2$).

VI. Pārinieki pieiet viens otram klāt, sadodas abās rokās un paceļ tās sānis, tā lai kunga kreisā un dāmas labā roka būtu slīpi uz augšu, bet kunga labā un dāmas kreisā roka slīpi uz leju. Seko dejojāju virzišanās galopa soļiem — dejas ceļa virzienā (21.—24. takt. $\times 2$).

* Jandaliņš ir visā Latvijā pazīstama un iemīļota deja, kurai ir arī vārdi, kas skan šādi:

Tūdaliņ, tagadiņ
Pastarnieki dancos:

Cīts ar vizēm, cīts ar kurpēm,
Cīts ar basām kājām.

Es ar būt' līdzī lēcs,
Man tā kurpe pušu.
Ņem to siksnu, sien to kurpi,
Lec tiem citiem līdzī!

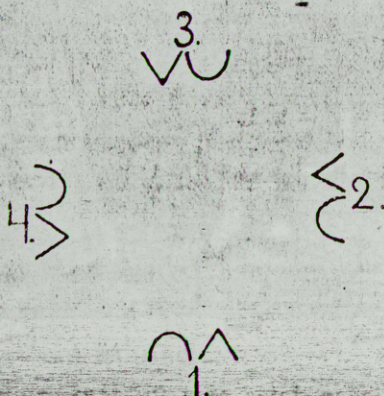
Nu ir man, nu ir man
Kurpe salāpīta.
Nu es varu, nu es varu
Lēkt tiem citiem līdzī.

Jāpasvītro, ka jādzied «pastarnieki» (no vārda pastarītis; ar šo vārdu apzīmē jaunāko brāli vai māsu), bet nevis «pastalnieki». Vārds pastala, tāpat kā ar šo vārdu apzīmējamais apavs, ir nācis no vācu zemes. Senlatvju tautiskais apavs ir bijušas kurpes.

Krustdeja.

I.

II.

Zīmēj. N° 8.

Krustdeja.*)

Novietojums. Dalībnieki sastājas četrpāru grupās — kā parādīts zīmējumā N° 8. Grupu skaits nav aprobežots.

Izpildījums.

1. tūre.

I. Pirmais un trešais pāri nostājas un apņemas, kā pie parastās polkas, t. i. kungs apņem dāmu ar labo roku, bet dāma liek savu kreiso roku uz kunga labā pleca; kunga kreisā un dāmas labā rokas sadotas u. izstieptas sānis uz grup. centru (zim. N° 9.).

1.—2. takt. — Pirmais un trešais pāri izpilda uz vidu 4 pievilciena soļus, viegli šūpojot sadotās izstieptās rokas un ceļot tās pakāpeniski uz augšu, līdz stāvoklim — «slipi uz augšu».

Zīmēj. N° 9.

*) **Krustdeja** bijusi izplatīta Vidzemē, sevišķi Malienā; tagad tā piemirsta. **Krustdejas vārdi** ir šādi:

Krustfēm kalta krievu zeme,
Krustiem kalta krievu zem'.
Margām Rīga aizmargota,
Margām Rīga aizmargot'.

Caur krustiemi saule lēca,
Caur krustiemi saule lēc',
Caur margāmi norietēja,
Caur margāmi norietēj'.

Zīmēj. № 10.

3.—4.takt.— Seko 1. un 3. pāru atiešana savās vietās; tāpat ar 4 pievilciena soļiem; sadotās rokas šajās taktis pakāpeniski, ar vieglu šūpošanu, nolaižamas uz leju. Ceturto takti noslēdzot, pārinieki atlaiž rokas un nostājas katrs par sevi, pie kam kungs sakrusto rokas uz krūtīm, bet dāma iesprauž tās sānos (zīmēj. № 10.).

II. 5.—8.takt.— Pirmais un trešais pāri mainās vietām, t. i. pirmais pāris ieņem trešā, trešais — pirmā pāra vietu. Maiņa izdarāma parastajiem polkas soļiem, pie kam caurdejošanas brīdi kungi turas ārējās malās, bet dāmas iekšpusē. Aizdejojuši pretī stāvošā pāra vietā, pārinieki apgriežas apkārt, pie kam apgriešanās izdarāma tā, lai pārinieki neuzgrieztu viens otram muguru, kāpēc kungam jāgriežas apkārt uz labo, dāmai — uz kreiso pusi.

Atkārtojot 5.—8.takt., pirmais un trešais pāri dejo tādā pat kārtā atpakaļ uz savām vietām un nostājas atpūtai.

2. tūre.

Iepriekš aprakstīto darbību izpilda 2. un 4. pāri.

3. tūre.

I. 1.—4.takt.— Visi četri pāri reizē izpilda 1. tūres pirmajā daļā 1. un 3. pāriem aprakstīto darbību, t. i.: pirmajās divās taktīs tie visi vienlaicīgi iet pievilciena soļiem uz vidu (zīmēj. № 11.), pēc kam nākošajās divās taktīs (3.—4.) atiet savās vietās.

II. 5.—8.takt. pārinieki sadodas labajos elkoņos, kreisās rokas sprauž sānos un polkas soļiem dejo viens apkārt otram.

Atkārtojot 5.—8.takt., pārinieki sadodas kreisajos elkoņos, labās rokas sprauž sānos un tāpat polkas soļiem dejo viens apkārt otram, pēc kam nostājas izejas stāvokli.

4 tūre.

I. 1.—4.takt.— Izpildījums tāds pat, kā 3. tūres pirmajā daļā.

II. 5.—8.takt.— Pirmais pāris pagriežas pret otro, trešais pret ceturto; seko pirmās tūres otrajā daļā aprakstītā cauri dejošana (vietu maiņa), tikai ar to starpību, ka tagad to izpilda visi četri pāri vienlaicīgi — pirmais ar otro, trešais ar ceturto; atkārtojot 5.—8.takt., pāri atgriežas savās vietās.

5. tūre.

Izpildījums tāds pat, kā iepriekšējā tūrē, tikai otrajā daļā tagad caurdejošana iznāk pirmajam pārim ar ceturto un otrajam pārim ar trešo.

Zīmēj. № 11.

Ačkups.*)

I.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

II.

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22.

III.

23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32.

VI.

33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40.

*) Ačkups (arī «ačikups» un «ačikops») ir viena no vislatviskākajām tautas dejām; tagad samērā maz dejota. Domājams, ka dejai bijušas dažādas variācijas. Uz tādām domām pavadina savākto materiālu dažādība. Šis saņemts ačkupa apraksts tādā veidā, kā deju vadījis skolotājs J. Rink tēvs Pēteris Rinks (Vecmilgrāvja «Vaķiltu» mājās).

Ačkups.

Novietojums. Četrpāru vai astoņpāru grupas (sk. zīmēj. № 8. un zīmēj. № 18).

Izpildījums. I. Katras atsevišķās grupas dejotāji sadodas rokās, izveidojot dārziņu (zīmēj. № 12). Pēc tam, sākot ar kreiso kāju, iet polkas soli pa labi, (dārziņš pa

Zīmēj. № 12.

labi) 7 taktis; uz 8. takti piesit trīs reizes kājas (labā, kreisā, labā); nākošajās 7 taktis (9. – 15. takt.) dārziņš pa kreisi, un uz 16. takti — trīs kāju piesitieni. Noslēdzot dārziņu, dejotāji atiet savās vietās un nostājas pāros.

Zīmēj. № 13.

II. 17. — 20: takt. — Pirmie un trešie pāri (pārinieki apņēmušies, kā pie parastās polkas) galopa soli pārmainās vietām, t. i. pirmie pāri aizdejo uz trešo pāru vietām,

kur pagriežas ar seju pret grupas centru apgriezieni izdarāms tā, lai kungs grieztu dāmu, bet ne otrādi). Preti dejojošie pāri pie gaŗāmdejošanas dod viens otram ceļu, turoties labajā pusē. 21. — 24. takt. — Vietu maiņu izdara otrie un ceturtie pāri.

Mūzikai atkārtojoties, 17.—20. takt. pirmie un trešie pāri dejo atpakaļ uz savām vietām, bet 21.—24. takt. to pašu dara otrie un ceturtie pāri.

III. Visas dāmas, iespraudušas rokas sānos, polkas soli dodas uz vidu (25. — 26. takt.), kur uz 27. takti piesit divi reizes kājas, bet uz 28. takti, pacēlušas rokas gandrīz sejas augstumā (zīmēj. Nē 13.), divi reizes noplaukšķina. Uz 29. un 30. takt. seko pagriezieni apkārt un atgriešanās polkas soli pie saviem pāriniekiem; 31. takti dāmas, pienākušas pie saviem kungiem, divi reizes noplaukšķina, pēc kam nostājas savās vietās.

Mūzikai atkārtojoties (25.—32. takt.), iepriekš aprakstīto darbību izpilda visi kungi, tikai ar to starpību, ka kungi rokas sakrusto uz krūtīm (dāmas rokas sprauda sānos) un kāju piesitienus izpilda enerģiskāk.

IV. Dejas noslēgumā seko vija, kas izpildāma šādi: pārinieki pagriežas viens pret otru, t. i. kungi dejas ceļa virzienā, bet dāmas pretvirzienā; tad pārinieki paceļ labās rokas slīpi uz augšu un sadod tās, reizē ar to uzsākot virzīšanos uz priekšu polkas soli; sastopoties ar nākošo pretī nācēju, sadodamas tādā pat veidā kreisās rokas; ar nākošo — atkal labās u. t. t.; kad sadotas labās rokas, tad ceļš jāgriež pa kreisi; kad sadotas kreisās rokas, tad pa labi.

Astonpāru grupā vija turpinās līdz pārinieku sastapšanās momentam, kas līdzinās 8 taktīm (33.—40. takt.); pēc tam pārinieki dejo parasto polku (33.—40. taktis atkārtojas) līdz savām vietām. Četrpāru grupā vijas izpildījums drusku citāds. Pārinieki sastopoties sadodas kreisajās rokās un apdejo viens otram vienu reizi apkārt, pēc kam dejo parasto polku līdz savām vietām.

Sudmalīņas.*) X

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of 32 numbered measures, organized into five systems of two staves each. The first system (measures 1-8) includes a first ending bracket over measures 7 and 8. The second system (measures 9-14) includes a second ending bracket over measures 9 and 10. The third system (measures 15-20) and fourth system (measures 21-26) are standard. The fifth system (measures 27-32) concludes the piece with a final double bar line.

*) Sudmalīņas trī latviska deļa, kas pazīstama visā Latvijā. Vēlākā laikā sudmalīņas iepīts arī valsis, bet šis iepinums izmetams. Valša elements mūsu tautas dejām pilnīgi svešs un tajās nemaz neiederas.

~~X~~ Sudmaliņas.

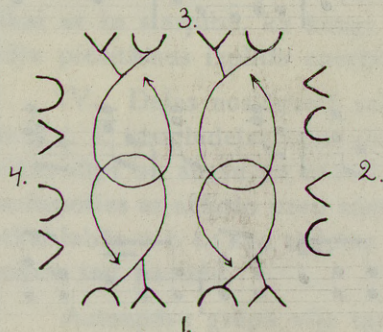
Novietojums. Četrpāru vai astoņpāru grupas (tāpat kā ačkupā).

Izpildījums.

1. tūre.

I. 1.—6. takt. — Polkas soli dārziņš pa labi; seko trīs plaukstu sasitieni (7.—8. takt.). Mūzikai atkārtojoties — dārziņš pa kreisi un tāpat trīs plaukstu sasitieni.

II. 9.—16. takt. — Pirmie un trešie pāri dejo polku, virzīdamies uz vidu un pēc tam atpakaļ uz savām vietām, kā zīmēj. № 14. parādīts. Mūzikai atkārtojoties — polku tāpat dejo otrie un ceturšie pāri.

Zīmēj. № 14.

III. Stūru pāri izveido „mazās sudmaliņas“, sadodoties labajās rokās — kungs ar kungu, dāma ar dāmu (kungu rokas apakšā, dāmu — virsū); dāmas sprauž brīvās rokas sānos, kungi tās pacel puslokveidīgi virs galvas (zīmēj. № 15.). Seko 6 taktis (17.—22. takt.) polkas solis; nākošajās 2 taktis (23.—24. takt.) dejojotāji atlaiž sadotās rokas, 3 reizes noplaukšķina, apgriežas apkārt un no jauna sadodas rokās (šoreiz jāsadodas kreisajās rokās). Mūzikai atkārtojoties, tā pati darbība pretējā virzienā.

IV. Visi pāri dejo parasto polku dejas ceļa virzienā, kas ilgst 16 taktis (25.—32. takt. $\times 2$), pēc kam pāriem jābūt savās vietās.

2. tūre.

I., II. un IV. daļas izpildāmas tāpat kā 1. tūrē.

III. daļa ir tā saucamās slēgtās (vai „vidējās sudmaliņas“). Četrpāru grupā vidējās sudmaliņas veidojamas, kā tas redzams zīmēj. № 16. Papriekš sadodas rokās pretējo pāru (1. ar 3.; 2. ar 4.) dāmas, bet visi kungi (viņi iznāk spārnu ārējos galos) labās rokas tur puslokveidīgi virs galvas (tāpat kā mazajās sudmaliņās). Seko 6 taktis (17.—22. takt.) polkas solis, un sudmaliņu spārni griežas pa kreisi. Nākošajās 2 taktis (23.—24. takt.) dāmas atlaiž sadotās rokas, un pāri apgriežas tā, lai kungi varētu sadoties kreisajās rokās, kā to rāda zīmēj. № 16. Mūzikai atkārtojoties, sudmaliņas 6 taktis griežas pa labi, bet pēdējās 2 taktis pāri atiet savās vietās.

Astoņpāru grupā katru sudmaliņu spārnu izveido nevis viens, bet divi pāri (abi pirmie — pirmo, abi otrie — otro, abi trešie — trešo, abi ceturšie — ceturto spārnu), kuŗi turas cieši saslēgušies. Cits viss — tāpat kā četrpāru grupā.

Zīmēj. № 15.

3. tūre.

I. II. un IV. daļas izpildāmas tāpat kā 1. tūrē.

III. daļā izveidojamas lielās sudmaliņas (vaļējās). Sudmaliņu spārnus sastāda tāpat kā vidējās sudmaliņās: pirmie pāri — pirmo, otrie pāri — otro, trešie pāri — trešo, ceturtie pāri — ceturto spārnu. Atšķirība tikai tā, ka pārinieki nesaslēdzas (t. i. viens

Zīmēj. № 16.

otru neapņem), bet tikai sadodas rokās; tā kā spārnī tagad iznāk stipri gaļi, tad visa spārna apgriezīens, uzsākot dežošanu (griešanos) uz pretējo pusi, nav iespējams; tāpēc apgriešanos dejojāji izpilda katrs atsevišķi: atlaiž sadotās rokas, apgriežas apkārt, sasit vienreiz plaukstas, sadodas no jauna rokās un dežo pretējā virzienā. Tādā kārtā lielajās sudmaliņās spārnu ārējos galus noslēdz kungi — kā dejojot pa kreisi, tā dejojot pretvirzienā.

Tautas kadriļa.

I.

II. Lēni. Ātri.

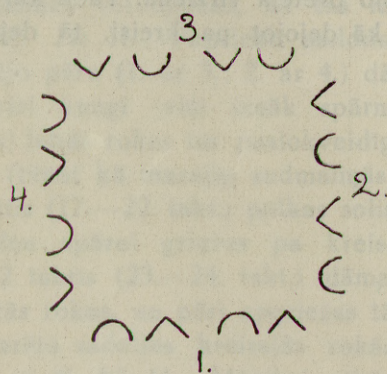
✕ Tautas kadriļa.*)

Novietojums. Dejojāji novietojas grupās — pa 8 pāri katrā, kā zīmējumā № 18. parādīts. Pārinieki sadevušies iekšējās rokās; ārējās rokas iespraustas sānos.

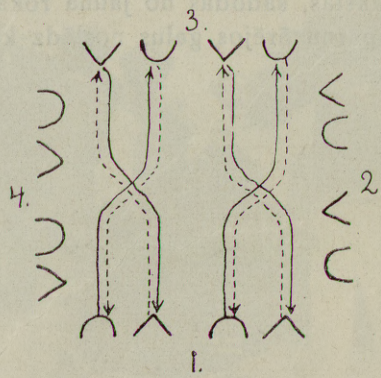
Izpildījums.

1. tūre.

I. 1.—8. takt. — Pirmie un trešie pāri dejo cauri (1.—4. takt.) un atgriežas savās vietās (5.—8. takt.). Cauri dejošana izpildāma marša soli. Pretī ejošie pāri sastopoties dod viens otram ceļu šādi (zīmēj. № 17): kungs palaiž savas dāmas roku vaļā un paliek

Zīmēj. № 18.

Zīmēj. № 17.

aiz dāmas 1 soli iepakaļš; to pašu dara pretējā pāra kungs; tagad ceļš ir brīvs, un pārinieki var sasniegt pretējā pāra novietojuma malu, kur ieņem vietas pareizi (kungs kreisajā, dāma labajā pusē). Tādā kārtā, kā kungiem, tā dāmām gājiens iznāk likumots. Sasnieguši pretējā pāra novietojuma vietas, pārinieki apgriežas un sadodas iekšējās rokās,

*) Tautas kadriļa pazistama Kurzemes jūrmalā, kur dejai, nezin kāpēc, dots nosaukums „Kurkulēns“. Domājams, ka šie darišana ar kāda svešvārda sakroplojumu.

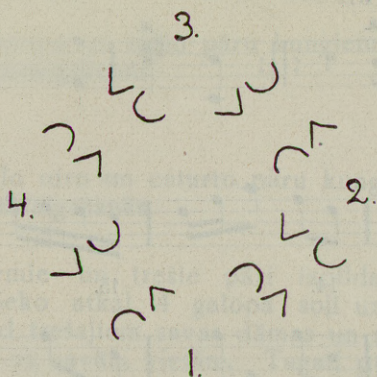
bet ārējās sprauž sānos. Var sākties atpakaļsoļošana, kas izdarāma iepriekš aprakstītā kārtībā.

II. Mūzikas I. daļai atkārtojoties, cauri dežošanu izpilda otrie un ceturtie pāri.

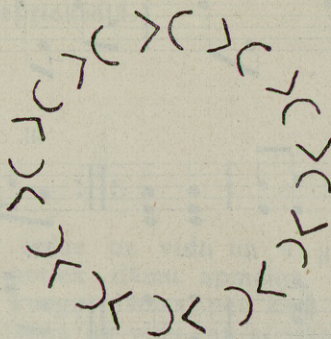
III. Mūzikas I. daļu vēl reiz atkārtojot un dejojot tūres trešo daļu, stūru pāri pagriežas viens pret otru (zīmēj. № 19.); seko cauri dežošana visiem 8 pāriem vienlaicīgi.

2. tūre.

I. 9.—10. takt. — Pirmo un trešo pāru kungi izpilda divus soļus uz priekšu un palokās viens pret otru; pēc tam (11.—16. takt.) palēciena soli dodas uz priekšu un apgriez katrs savu pretējo dāmu — papriekš labajā, pēc tam kreisajā elkonī. Mūzikai atkārtojoties (9.—16. takt.), pirmo un trešo pāru kungi dodas atpakaļ pie savām dāmām iepriekš aprakstītā kārtībā.

Zīmēj. № 19.

Zīmēj. № 20.

3. tūre.

II. Seko tāds pat izpildījums otro un ceturto pāru kungiem pie tās pašas mūzikas (9.—16. takt. atkārtojas 2 reizes).

III. Stūru pāri pagriežas viens pret otru. Seko iepriekš aprakstītās darbības atkārtojums — visiem kungiem vienlaicīgi (9.—16. takt. atkal atkārtojas 2 reizes).

4. tūre.

I. 9.—10. takt. — Pirmo un trešo pāru dāmas izpilda divus soļus uz priekšu un viegli pietupstas; pēc tam (11.—16. takt.) palēciena soli dodas uz priekšu un apgriez katra savu pretējo kungu — papriekš labajā, pēc tam kreisajā elkonī. Mūzikai atkārtojoties (9.—16. takt.), pirmo un trešo pāru dāmas dodas atpakaļ pie saviem kungiem iepriekš aprakstītā kārtībā.

II. Seko tāds pat izpildījums otro un ceturto pāru dāmām (9.—16. takt. atkārtojas 2 reizes.)

III. Stūru pāri pagriežas viens pret otru. Tagad iepriekš aprakstīto darbību atkārtot visas dāmas vienlaicīgi (9.—16. takt. atkal atkārtojas 2 reizes).

Noslēgums. Pārinieki pagriežas viens pret otru (zīmēj. № 20) un izpilda viju, bet bez rokas sniegšanas. Skrējiena solis; rokas turēt — kā skrējienam. Vija turpināma, kamēr pārinieki sastopas 2. reizi; tad viņi sadodas abās rokās (rokas izstieptas sānis) un apgriežas vienu reizi apkārt (apgrieziens izdarāms uz kunga labo pusi). Noslēgumam spēlējama 1. tūres mūzika (1.—8. takt.), kas atkārtojas 2 reizes. Pēdējās 2 taktis, uz kužām iznāk apgrieziens, jāspēlē lēnā tempā.

Ekusēze.

I.

II.

III.

2.3. rīzi lēni

berzēt

Ekusēze.*)

Novietojums. Astonpāru grupas, kā zīmējumā № 18. parādīts.

Izpidījums.

1. tūre.

I. 1.—8. takt. — Polkas soli dārziņš pa labi; mūzikai atkārtoties — dārziņš pa kreisi. Kad pāri nokļuvuši savās vietās, dejojāji atlaiž rokas (izjauc dārziņu), un stūru pāri pagriežas viens pret otru (skat. zīmēj. № 19.).

II. 9.—12. takt. Pastaigāšanās («šēne»). Visi stūru pāri vienlaicīgi marša soli apmainās vietām, pie kam pārinieki pastaigājas katrs par sevi — bez roku sadošanas; sastopoties ar pretī nācējiem, kungi griež ceļu, turoties ārpusē (tāpat, kā tas notiek pie cauri dejošanas krustdejā). Mūzikai atkārtoties, pāri dodas atpakaļ uz savām vietām.

*) Ekusēze (ekosēze, ekoseja) ir veca skotu dejas. Pārņākdama uz kontinentu, tā pārveidojusies. Ieviesusies arī Latvijā; sevišķi daudz dejota Kurzemē.

Še aprakstīts dejas izpidījums tāda veidā, kā to mācījis nelaiķis Augusts Dombrovskis, Ziemeļblāzmā.

I. 13.—20. takt. — Pirmo un trešo pāru dāmas polkas soli dodas uz vidu, kur katra sastopoties ar preti dejojāju, sadodas slīpi uz augšu paceltās labajās rokās un apdejo viena otrai apkārt, pēc kam dejo tālāk līdz preti stāvošajiem kungiem, kuŗus apgriez, sadodoties slīpi uz augšu paceltās kreisajās rokās. Mūzikai atkārtojoties (13.—20. takt.), dāmas tādā pat kārtībā dodas atpakaļ uz savām vietām, kur apgriez 1 reizi savus kungus (apgriešana izdarāma, sadodoties abās sānis izstieptajās rokās un griežoties uz kreiso pusi) un pēc tam nostājas vietās.

II. Pastaigāšanās — kā 1. tūres II. daļā aprakstīts (9.—12. takt. × 2).

3. tūre.

I. Izpildījums tāds pat, kā iepriekšējā tūrē, tikai tagad solistes ir otro un ceturto pāru dāmas. Arī mūzika tā pati (13.—20. takt. × 2).

II. Pastaigāšanās (9.—12. takt. × 2).

4. tūre.

Solo pirmo un trešo pāru kungiem; mūzika iepriekšējā.

II. Pastaigāšanās.

5. tūre.

I. Solo otro un ceturto pāru kungiem.

II. Pastaigāšanās.

6. tūre.

I. Pirmie un trešie pāri izpilda 4 galopa soļus uz vidu un 4 galopa soļus atpakaļ. Seko atkal 4 galopa soļi uz vidu, kur notiek dāmu apmaiņa, t. i. pirmie kungi nodod trešajiem savas dāmas un saņem trešo kungu dāmas, pēc kam galopa soli lec atpakaļ uz savām vietām. Tagad pāri dejo no jauna uz vidu un atpakaļ; pēc tam vēl reiz uz vidu, kur atmaina dāmas (t. i. pirmie kungi saņem savas, trešie — savas) un dejo atpakaļ uz savām vietām.

7. tūre.

I. Iepriekš aprakstīto galoptūri izpilda otrie un ceturtie pāri.

II. Pastaigāšanās.

8. tūre.

I. Visas dāmas polkas soli dodas uz vidu, sadodas labajās rokās un dejo pa kreisi apkārt (1.—8. takt.); mūzikai atkārtojoties, dejojājas atlaiž labās rokas, apgriežas apkārt, sadodas kreisajās un dejo tāpat polkas soli pa labi, pēc kam dodas uz savām vietām.

II. To pašu izpilda kungi.

III. Pastaigāšanās.

9. tūre.

I. 1.—8. takt. — Abi pirmie un abi trešie pāri sadodas rokās, pēc kam polkas soli dejo uz vidu, kur pirmo pāru malējā dāma sniedz labo roku trešo pāru malējai dāmai, bet pirmo pāru malējais kungs sniedz kreiso roku trešo pāru malējam kungam. Tādā kārtā izveidojas astoņnieks (saukts arī «klingers»), kas polkas soli dejo pa kreisi. Mūzikai atkārtojoties, astoņnieks dejo pa labi, pēc kam pāri dodas uz savām vietām.

II. Astoņnieks otrajiem un ceturtajiem pāriem.

III. Pastaigāšanās.

10. tūre.

I. 1.—8. takt. — Pirmie un otrie pāri izveido dārziņu; to pašu dara trešie un ceturtie pāri; kā pirmais, tā otrs dārziņš dejo pa kreisi, bet mūzikai atkārtojoties — pa labi, pēc kam pāri atiet savās vietās.

II. Tagad dārziņus izveido pirmie ar ceturtajiem un trešie ar otrajiem pāriem. Mūzika un dejošana — kā iepriekšējā daļā.

III. Pastaigāšanās.

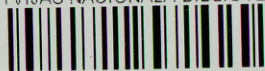
11. tūre.

I. Visiem 8 pāriem vija, kas izpildāma parastajā veidā (kā ačkupā). Kad pārinieki sastapušies, viņi sadodas slīpi uz augšu paceltās labajās rokās un apdejo viens otram apkārt, pēc kam vija atkārtojas pretējā virzienā (tagad dāmas dejo dejas ceļa virzienā, bet kungi pretvirzienā), līdz kamēr pārinieki nonāk savās vietās. Viju izpildot, spēlējama mūzikas I. daļa.

II. Pastaigāšanās.

Noslēgumā visi astoņi pāri dejo parasto polku (1. — 8 takt. $\times$ 2).

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0310024905

